

Таатга улуунун Уус-Тааттатаабы «Харыйачаан» оҕо саада

Дьийэ кэргэннэ аҕа оруола

Неустроева Наталья Яковлевна

оҕо саадын иитээччитэ

Сыала:

Дьинэ кэргэн чөл олобо, кыра обо хайдах киһи буолан, ыал буолан тахсыгыта, олобун оностуута, обществоба сыһыана барыта аба баһылыктан – ыал абатыттан тутулуктаабын туһунан проблеманы салгыы күүскэ туруоруу, сытыырхатыы.

Актуальноһа:

Аба таптала, син ийэ тапталын тэнэ, хас биирдии обо сирдээхтик улаатарыгар хайаан да наадалаах. Ийэ, эбэтэр аба болжомтото тийбэтэх оболоро тулалыыр эйгэбэ көрүүлэрэ уонна майгылара – сигилилэрэ тосту бутуллуон сөп. Ол курдук төрөппүттэртэн иккиэннэриттэн обо хайдах киһи буолан тахсара быһаччы тутулуктаах. Дьин олоххо биллэн туран обону ийтиигэ кылаабынай оруолу ийэ ылар. Эр киһи, аба, хайа бабарар түгэннэ, обо ийтиитин процеһыгар кыттыахтаах уонна куруутун аба буоларын умнуо суохтаах.

Сабадалааһын:

Аба оруолун өрө таһаардахпытына, ыал институтун сүрүннүүр, сирдиир күүскэ кубулуйуоба. Киниэхэ эрэли сүктэри – кини кыабын, күүһүн улаатыннарыаба, тынынын, үйэтин уһатыаба. Аба чопчу эбээһинэстэрин: правовой, юридической, педагогической, гражданской өттүлэрин билиэбэ.

«Не надобно другого образца,

Кириитэ

Аҕа – дьэиэ кэргэн сүнньэ, туллубат тулааһына. Тирэҕэ. сирдьитэ. Эрэлэ. «Ыал аҕата тиэргэни тэн биллэр» дииллэр. Өссө ыал модьоботун атыллыы иликкэ, кини кимэ ханныга биллэр эбит. Ол аата, аҕа ыра киэн, тас эйгэҕэ тахсар сабыдыала күүстээх далааһыннаах. Оттуур ходуһатын, бултуур тыатын, айанныыр аартыгын ааҕа турдахха, букатын бара, ыраата турар.

Билинни кэмнэ аҕа проблемата син биир күүскэ турар. Аҕа туһунан араас санаалар өйү - сүрэҕи үүйэ туталлар. Үгүс ыал олоҕун устар утума аҕата суох айанныр. Сорох ыалларга аҕа аата тумнуллан ааһара хомолтолоох.

Ханнык баҕарар ыал алаһа дьэитин арангаччылыыр аҕа баһылык – ыал аҕата буолар. Кини туһунан сирдээх кэпсэтии уруккуттан барар, барыах да курдук. Аҕа айыллыбыт айылгытын, тиксибит аналын толору тутар, илдэ барар эрэ буоллаҕына, ыал туруга көнөр, бөҕө буолар.

Аҕа дьэиэ кэргэннэ оруола

Оҕо сирдээхтик сайдарыгар уонна эмоциональнай туруга бигэ буоларын туһугар дьахтары кытары тэннэ эр киһи сабыдыала хайаан да наадалаах. Ийэ бэйэтин тапталынан, эйэҕэс майгытынан оҕо майгытын гуманистическай өрүтүн иитиигэ улахан оруолу оонньуур. Онтон туруоруммут сыалы ситиһиигэ дьулуур, дьаныардаах, хорсун буолуу – бу аҕа кыһалҕатынан буолуохтаах. Аҕа өттүттэн дьэиэ кэргэн иһинээҕи сыһыаны интэриэһиригээһин, ирдэбиллээх, демократичнай буолуу оҕо эмоциональнай эйгэтигэр, бэйэтин үчүгэйдик сыаналанарыгар улахан сабыдыаллаах.

Кэтээн көрүүлэр түмүктэринэн ылан көрдөххө аҕа дьэиэ кэргэн иһигэр иитиигэ оруола, хас да уонунан сыллар анараа өттүлэринээҕи аҕалартан, биллэрдик уларыттыт курдук. Билинни аҕалар дьэиэ кэргэн истин сыһыанын диригиник биллэлэр, эмоциональнай сыһыанга үксүлэрэ балачча тулуктаахтар, дьэиэ кэргэн иһинээҕи сыһыан «сытыы түгэннэрин» сымнатан, кыһырсыттан тэйэн, тэйитэн биэрэллэр.

Аныгы аҕалар арыый да булугастар, ол иһин дьэиэ олоҕун – дьаһаҕын тупсаран, сайыннаран биэриигэ инициативаны төрүттээччилэр, дьэиэ кэргэн сынньаланын тэрийээччилэр кинилэр үксүгэр буолаллар. Уруккутааҕар, билигин аҕа оҕотун кытары үгүс бириэмэни ытар, ол оҕо сайдытыгар сөптөнүхтүк дьайар. Ол гынан баран бу дьикти үчүгэй хаачыстыбалары сыаналаабатахха, биһирээбэтэххэ, көбүлээбэтэххэ көстүбэккэ, биллибэккэ умуллуон сөп. Оччоҕо эр киһи аҕа быһыытынан бэйэтин толору реализациялаамыан, көрдөрүмүөн сөп.

Традиция быһыытынан дьэ кэргэн иһигэр аҕа *дыссипилинэлиир оруол* бастатан туран бэриллэр. Аҕа буруйдуур кутталын үгүстэр нравственной иитии төрдүнэн ааҕаллара кистэбил буолбатах. Наука кэтээн көрүүлэрэ туоһулуулларынан, ирдэбиллээх аҕа уонна уол оҕо нравственноһын икки ардыгар утарыта сибээс баар. Аҕа бопсуута аҕа тапталын фонугар эрэ дьайар, кытаанах аҕа уолаттара аһынар дьобура, үтүө майгыта суох буолаллар эбит.

Ханнык ууһукка (к полу) тустаабын бэйэни билини киһимни (личность) буолуу дьонуннаах усулуобуйатынан буолар. *Специфической половой, эр киһи уонна дьахтар психологической хаачыстыбалара сайдыыларыгар аҕа оруола олус улахан.* Күннээҕи олоҕор аҕа кыһын уонна уолун кытары хардарыта дьайсыытын түгэнигэр быһыы – майгы көстүүтүгэр араастык эппиэттир – уол оҕо көбүн, быһаарыныылаах, тулуурдаах буоларын көбүлүүр, хайгыыр, кыһын сымнаҕас, нарын буоларын биһирир, ас астаабына хайҕыыр.

Аҕа тус бэйэтин хаачыстыбалара эмиэ оҕо сайдыытыгар биллэр оруолу ыллаллар. *Кини таптала эмоционально – психологической турукка тусна үчүгэй үөрүүнү биэрэр.* Уолун уонна кыһын оҕоҕо, кэргэнгэ, тулалыыр дьонно эр киһи тапталыгар үөрэтэр.

Уол оҕоҕо эр киһини кытары хардарыта сыһыан хайаан да наадалаах. Улахан киһини кэтээн көрөн, уол оҕо күүстээх анардарбытыгар баар манералары, хамсанылары, этэр хамсанылары (жест) сыысхала суох талар. Онно аҕатын быһыытын – майгытын бастатан туран үтүктэр. Өскөтүн дьиннээх эр киһини иитэн таһаарыан баҕарар буоллабына, аҕа оҕотугар үгүс бириэмэни биэриэхтээх, оҕотун өйдүүргэ, эрэнэргэ, убаастырга кыһаныхтаах.

Дьиннээх эр киһи эр киһилии үчүгэй өрүттэрэ, бэйэҕэ эппиэтинэни ылынар, дьахтарга «рыцарскай» сыһыан курдук, уо.д.а. хаачыстыбалар уол оҕоҕо аҕатын кытары хардарыта сыһыаннаһар түгэнигэр бэриллэллэр.

Аҕаны кытары куруутун хардарыта дьайсар, сыһыаннаһар буоллабына кыыс толору сыанабыллаах гына итиллэр, дьахтарга дьүөрэлээх быһыы – майгы үөскүүр. Уол оҕоттон уратыта диэн, кыыс аҕатын үтүктүбэт, ол гынан баран аҕа биһирэбилэ кыыс бэйэтигэр эрэллээх буоларын эбии биэрэр. Аҕа кыһын миниэньэтин сыаналыыра, кыһын дьыалатын интэриэһиргиирэ, кинини кытары сүбэлэхэрэ олус наадалаах. Кыыс тас көрүнгүн туһунан умнар эмиэ сатаммат, ол курдук үчүгэй былааччыа кэппитин, баттабын оностубутун, тупсаҕайдык тутта – хапта сылдыарын, намыын куолаһын хайҕыахха наада.

Туһулаан, дьэ кэргэн иһигэр, аҕа уонна ийэ оруолларын кэтээн көрөн, оҕолор дьахтар уонна эр киһи толору хардарыта сыһыаннарын, төрөппүттэр оруолларын, дьэ кэргэн кыһамныытын, проблематын уонна ону туоратар араас табыгастаах ньымалар тустарынан өйдөбүллэри ыллаллар.

Аныгы аҕалар көрүнгэрэ

Учуонайдар хас да усулуобунай аҕа көрүнгэрин араараллар: сымнаҕас, холку, бэйэтигэр эрэллээх, былаастаах, аймалҕаннаах уонна ахтылҕаннаах (санаарҕабыллаах). Кинилэр

быһыыларыгар – майгыларыгар эр киһи көрүнэ баарын, ону таһынан аҕа оруолун араас дьон ыларын учуоттаан туран, медицина наукатын доктора А.И.Баркан аныгы аҕалары маннык көрүннэргэ араартаабыт:

«*Папа – мама*» - бу ийэли кыһамныылаах, ийэ толорор функциятын бэйэтигэр ылыммыт аҕа, ол курдук бэйэтэ атыылаһар, аһатар уонна кинигэ ааҕар. Ол гынан баран онно тулуура ардыгар тийимиз сөп. Барыта үчүгэй түгэнигэр кини сайаҕас, эйэбэс, онтон, өскөтүн туох эмэ сатамматабына, бэйэтин туттуммат, ыгым, өһүөннээх буолар наставьянылар оҕону баттыыллар. Итинник дьэ иһигэр ардыгар сылаас, ардыгар тымныы, оҕо көмүс ортотун талыан баҕарар.

«*Мама – papa*» - оҕотун санаатын табан, баҕатын толорорго кыһалҕатын уурар аҕа. Ийэ, аҕа оруолун толорон, туохха да өрөлөспөт төрөппүт: кыһамныылаах, сымнаҕас, наставьяната уларыйбат. Оҕо туох барыта кини, барыта бырастыы гыныллан иһэр, оҕо аҕатын «төбөтүгэр ыттар», сыһыа кыракий деспот буолар.

«*Карabas – Барабас*» - өһүөннээх, хаҕыс майгылаах, куруутун ханнык да түгэннэ «хатыылаах үтүлүгү» эрэ билинэр, оҕону хам баттыыр аҕа. Иитиигэ сөбүлүүр ньыматынан оҕону накаастыра буолар. Маннык аҕа оҕото кэлин төрөппүтүн абааһы көрөр буолар.

«*Крепкий орешек*» - бу ханнык да быраабылаттан туораабат, оҕотун кыһалҕатыгар даҕаны ханнык копромиска киирбэт аҕа.

«*Попрыгунья – стрекоза*» - бэйэтин аҕа быһыытынан санаммат киһи. Кини идеала – чугас дьонун иннилэригэр эппиэтинэни сүкпэккэ киниллүк сылдыһы. Дьэ кэргэн киниэхэ – ыарахан сүгэлэр, оҕо – адаҕа, анардас кэргэн кыһалҕата. Түгэн көһүннэбинэ кэлэн барар эрэ аҕа кубулуйуон сөп.

«*Добрый молодец*» - «рубаха парень», дьэ кэргэнин умнан туран атыттарга көмөҕө сүүрэр киһи. Бастагы көстүүгэ кини – убай, доҕор. Кинини кытары бэһиэлэй, интэриэһинэй, чэпчэки. Ол гынан баран маннык аҕалаах дьэ кэргэннэ оҕо куруутун этиһии, кыһырысы атмосфератыгар олоорор, иһигэр аҕатын аһынар эрэри, тугу да гынар кыаҕа суох буолар.

«*Ни рыба, ни мясо*», эбэтэр «*Подкаблучник*» - маннык аҕа дьэ кэргэн иһигэр бырааба суох, ийэ сыһыар да түгэнигэр этэр тыла суох, ийэбэ бас бэринэн олоорор киһи. Оҕо ыарахан түгэнигэр, кэргэнигэр куттанан, оҕотун диэки буолбат, көмөҕө кэлбэт.

Көстөрүн курдук, бу араас аҕалар оҕо эмоциональнай туругар үчүгэй да, куһаҕан да сабыдыалы онороллор. Ол гынан баран, аҕата суох дьэ кэргэн оннооҕор ыарахан охсуулары көрсүөн сөп.

Аҕа, эн миэхэ наадаҕын...

Ийэ оҕо бири биэрэр кыаҕа суох, ол аҕа тапталын. Үчүгэй аҕа буолар эмэ да боростуой, эмэ да уустук. Үчүгэй аҕа буолар кыаллар суол. Кинилэр бэйэлэрин холбурдарынан олоҕу, дьону таптырга, тулалыыр эйгэбэ, айылҕа сымнаҕастык сыһыаннаһарга наһыллык аа – дьуо үөрэтэр

кыахтаахтар. Көннөрү кыратык кыһаллыахха эрэ наада. Аҕа дьиэ кэргэни материально хааччыйан булааччы – талааччы эрэ дэнэн, ийэҕэ анардас оҕону сонноон, оҕотугар бириэмэ анаабакка сылдьара сыһа. Оҕоҕо тапталы материально хааччыйынан эрэ көрөр кэрэгэй, оҕо ону сыаналаабат. Кыра оҕо аҕата кинини кытары буолбакка, тоҕо үксүн үлэҕэ сылдьарын өйдөөбөт. Оҕо күнтэн күн улаатан иһэр, киниэхэ иитии наада. Кыра оҕоҕо аҕа тылынан таптала, бииргэ оонньоонуна, тэнэ күүлэйдээһинэ, аҕа көмөтө уонна биирбилэ наада.

Аҕа, солото суоҕун үрдүнэн, оҕотун кытары чугасыһарыгар олус боростуой хардылары оноруон сөп:

- киһэ оҕону кытары мултик тэннэ көрсүһэн, өйдөөбөт түгэннэрин быһааран, тэннэ быһаарсан үөрүөххэ – көтүөххэ сөп;
- күүстээх, аламаҕай, өйдөөх, бэһиэлэй аҕа эрэ оонньоур оонньоуларын оонньоохха сөп;
- уол оҕоҕо штаб, кыска оонньоур дьиэ онорон биэриэххэ сөп;
- тэннэ айылҕаҕа күүлэйдээн билиэн – көрүнн баҕарар оҕоҕо өссө да атын элбэх кэрэни, интэриэһинэйи арыһаахха сөп;
- сайынны кэмнэ сөтүөлүүргэ оҕону бииргэ илдьэ сылдьаахха наада;
- бэйэ илиитинэн оҕоһуллубут араас кыра бэлэҕи оҕоҕо биэрэр үчүгэй, холобур, кыра фигуркалары, оҕо кырааскалырыгар анаан кумааҕыга уруһуйдары.

Оҕо анардас «бэйэтин киэнин» курдук сананарыгар көннөрү 1 – 2 чааһы аҕа оҕотугар аныра наада. Аҕа оҕо олоҕор быһаччы кыттыыны ылар, ол аата оҕо олоҕор ситиһиилээх буоларыгар эппиэтинэһи ылар. Кини сууккаҕа 24 чаас да үлэтиир буоллаҕына, оҕотун аттыгар баарын куруутун биллэриэхтээх, наада түгэнигэр тугу да быраҕан туран оҕотун аттыгар баар буолара, көмөлөһөрө улахан суолталаах. Ол биэрбит бириэмэтэ оҕоҕо анардас үөрүүнү, дуоһуйууну биэрэр, онтон ордук үрдүк сыанабыл оҕо олоҕор суох.

Аҕа оҕотун санаатыгар үрдүкү инстанция, онон оҕотун накаастырыгар, эбэтэр хайгырыгар сэрэхтээх буолуон наада. Оҕону тус бэйэтин куһаҕаннык сыаналаабакка, оҕо онорбут быһыытын сыһатын этиэхтээх. Буолбут түгэни көрөн, быһаарсан, туох сыһатын этиэххэ уонна хайдах салгыы дьайыаҕар сүбэлиирэ наада. Аҕа буйбара – хаайара аҕа биирбиллин баһыйар түгэнигэр оҕо бэйэтин сыаналыы үөрэммэт, бэйэтигэр эрэлэ суох буолар.

Аҕа – бу тулалыыр эйгэҕэ оҕоҕо гид кэриэтэ. Оҕо биэрбит ыйытыгыттан куотуммакка, оҕотун саҕалааһыннарын өйүүрө, баай тулалыыр эйгэни үөскэтэрэ, оҕоҕо олоххо туох наадалааҕын, туох наадата суоҕун көрдөрөр. Аҕа бэйэтэ улахан оҕо диибит, бу эр киһи биир уникальнай уратыта. Туһулаан кини тулалыыр эйгэни биир улахан оонньоур, сайыннарар хонуу курдук көрөн, оҕону причинно – следственной принцибынан үөрэтэн боростуой да малы адьас атыннык туһанан оҕо билиитин өссө эбии диринник ханатар.

Түмүккэ

Ажаны үөскүүр, төрүүр ыччаты айааччы, иитээччи, араначчылааччы быһыытынан билиниэх тустаахпыт. Оччоҕо айбыт аҕа суолтата үрдээн тахсыаҕа. Оҕо аймах ньулдьаҕай сааһыттан итинник этиини истэ, иӨэринэ, ылына үөрэниэбэ. ол кэлин аҕаны ытыгылыырыгар төрүт буолара саарбаҕа суох.

Аҕа ыал, дьиэ кэргэн олоҕор баһылык буолара мөккүһүллүбэт кырдьык. Былыр – былыргыттан олохсуйбут үгэс. Уһун утума кэһиллибит да буоллаҕына, чөлүгэр түһүөх кэриӨнээх. Аныгы сайдыылаах да олоххо ыал аҕата урукку курдук баһылыгынан хаалыахтаах.

Аҕа баһылык буоллаҕына – дурда – хахха, өй – санаа, күүс - күдэх, оҕо уйата сойботун, кута куопатын туһугар олоҕун анаатаҕына – ийэ өссө сымнаан, сылыһан, сырдаан көстөн күлүмнээн барыаҕа. бүтүн дьиэ кэргэн олоҕо оӨоһуллуоҕа, соргута көтөбүллүөбэ.

Сыһыарыылар

Таптыыр аҕаҕа сүбэлэр

- *Иллэн бириэмэбэр оҕоҕор бириэмэтэ анаа.* Үлэ кэнниттэн киһи сынньаныан баҕарар, ол гынан баран бу оҕоҕун кытары кэпсэтэргэр биир анардас тоҕоостоох кэм.
- *Оҕоҕун куус.* Аҕа бэйэтин тапталын көрдөрөрүттэн симиттиэ суохтаах. Оҕоҕо, анардас ийэни кытары эрэ буолбакка, аҕаны кытары тактильнай сибээһэ баар буолуохтаах.
- *Оҕоҕун кытары оонньоо.* Прикладинаҕа тардынан, футболга, бадминтонга, хайыһардаан тэннэ хамсаныылаах оонньоулары оонньоохха наада.
- *«Ийэ» үлэтин оноруу.* Үгэскэ кубулуйбут «ийэ» кыһалҕата анардас дыахтар кыһалҕата буолуо суохтаах. Аҕа бэйэн кыаххынан араас дьиэ иһинээҕи үлэлэри тэннэ онорсо сатаа. Онон бэйэн тапталгын, көмүскэлгин холобур онороҕун.
- *Оҕоҕор кинигэтэ аах.* Бу олус интэриһинэй, кэрэхсэбиллээх дыарык. Оҕон кэнэҕэски олоҕор кинигэни убаастыыр, ааҕар буолуоҕа. Маны таһынан оҕоҕун кытары бииргэ туһалаах уонна үчүгэй бириэмэни атаарыан.
- *Ийэни өйөө.* Оҕон хараҕар кэргэннин кытары иирсимэ, эһиги сыһыанныт оҕолорго холобур.
- *Оҕон бэйэтин сыаналанарыгар көмөлөс.* Оҕоҕор бииргэ бириэмэни атаараннын, үөрэтэн, кини онорбут дыялалатын, ситиһиилэрин хайҕаан кинини сыаналыыргын көрдөр.

Аҕа оҕотун кытары өйдөһөрүгэр ийэбэ сүбэлэр

- Оҕо төрүөбүттэн аҕа оҕотун эйиигин кытары тэннэ көрсүһэрин (оҕоҕун сууйаргар, күүлэйдииргэ, бытыылкаттан аһатарга) хааччахтаама. Хас биирдии дыайытын эйэбэс тылынан уонна мичээрдээн оноруохтаах.
- Аҕа ийэттэн уратыта өссө оҕону кытары хамсаныылаах, энергичнай оонньоулары оонньооһунугар буолар. Оҕо ону олус сөбүлүүр! Эн оҕоҕун кытары оонньоургар майгылаабатын иһин, аһары хамсаныылаах дии санаан тэннэ оонньоуларынын буйсума.

- Тоџо эрэ аџалар оџолорун кытары общественной сиргэ, айылџаџа элбэхтик алтыһаллар. Үгүстүк аџаны кытары айылџаџа, араас ытыллар мероприятиеларга сылдыһын.
- Сорох төрөпүттэр оџо айар – тутар дьөџурун харгыстаамаары диэн ааттаан тугу да бопсубаттар. Сорохтор оџоттон олох улахан киһилии быһыыны – майгыны, тылыгар уонна дьайыытыгар эппиэти сүгэрин, ирдииллэр. Орто сүрүнү тутуһар ордук: оџо баар бэрээдэги билиэхтээх, ол гынан баран, ханнык баџарар бопсуу оџо көнүлүн аһары хааччахтыа суохтаах!
- Толкуйдаан ирдэбиллэри оџоџо туруоран, оџо ону тутуһарын ситиһэ сатаан: оџо эһиги киниттэн тугу ирдииргитин чуолкай билиэхтээх.
- Аџа оџону буруйдуура арыый кытаанах буолааччы, онон аџа оџоџо тугу этэрин кэтиир ордук. Аџа иитэр ньыматыгар сөбүлэспэт да буоллаххытына, оџо истэр кэмигэр буолбакка, бэйэџит икки ардыгар быһаарсаргытын умнуман.
- Оџону хайгыыр наадалаах! Аџаны хайгыыргытын эмиэ умнуман – кини ситиһиилэрин, үтүөтүн бэлиэтиир ордук.
- Эһиги кэргэннии сыһыанһыт оџо инники олоџун оносторугар холобур буоларын умнуман!
- Оџоџутун таптаан! Эһиги тапталгытын оџо олоџун устатыгар хаһан да умнуо суоџа.

Оџо саадыгар төрөппүтү кытары үлэ проега (онкула)

«Аџам, ийэм миигин кытары, онтон ордук дьол суох»

Онкул ытытыллар сирэ: Уус Тааттатааџы «Харыйачаан» оџо саада

Онкул ааптара: Неустроева Наталья Яковлевна

Онкул бириэмэтэ: Алтынньыттан ыам ыйыгар дылы

Онкул көрүнэ: чинчийии

Онкул кыттааччылары: оџолор, төрөппүттэр, иитээччилэр

Кыттар оџолор саастара: 4 – 5 саастаах оџолор

Онкул оџолорго туһаайыллыбыт сорукутала: «Кийиэхэ дьииэ кэргэн туохха нааданый?»

Онкул сыала: оџо дьииэ кэргэннэ бэйэтин оруолун өйдүүрүгэр, дьииэ кэргэн дьон олоџор суолтатыгар уонна оџо социумна инники эрэллэхтик тутта – хапта сылдыарыгар туһаайыллыбыт үлэ систематын киллэрии.

Онкул оџолорго сорукутара:

- үөрэтэр:

- Билии – көрүү хаамытыгар сыһыарыы, бэриллибити дьайымалга интэриэһи үөскэтии;
- Дьон туһунан (тас көрүннэрин араастара, ууһугунан арахсыылары, тус уратылары, идэтийбит үлэлэрэ, хаачыстыбалара) өйдөбүллэрин ханатыы уонна чинэтии;
- Саха ыалын чөл олоџун, үгэстэрин, дьииэ кэргэн кэриэс малларын уонна дьииэ кэргэннэ эбээһинэстэри үллэрии туһунан өйдөбүллэри үөскэтии;
- Эмоциональнай турук уонна дьайыы икки сибээстэрин өйдөөһүннэ, үчүгэй санааны харыстааһынна, кэдириги туруктан түргэнник босхолонорго, тула баар дьонно – сэргэџэ үчүгэй сыанабылы биэрэргэ уонна хайџабыллаах быһыылары үтүктэргэ дьулуһарга салгыы үөрэтии;
- Олохтоммут эйэџэс быһыылар көрүннэригэр, тутта – хапта сылдыыы культуратыгар сатабылларын ситэрии;
- Атын дьону кытары сыһыаннаһыыларыгар сөптөннүх хайысхалар төрүттэрин кэнэтии.

- сайыннарар:

- Баар проблемаџа билэр – көрөр интэриэстэрин өйөөһүн уонна сайыннарыы;

- Билиигэ, чинчийиигэ көхтөнхтүк кытталларын сайыннары;
- Экспермиенныырга уонна моделлаан таһаарыга анал хайысхалар ньымаларын сайыннары;
- Тулалыыр быһыыга – майгыга (дьиэ кэргэннэ, коллективка) бэйэлэрэ сирдэтинэр сатабылларын сайыннары;
- Оҕо уонна төрөппүт икки ардыларыгар сыһыаны уопсай айар дьайымал көмөтүнэн сайыннары;
- Информациялары атастаһан хардарыта кэпсэтэр, оҕолор бэйэлэрин, дьиэ кэргэттерин туһунан кэпсиир, туохтан уонна салгыы туох буолбутун сибээстээн быһаарар уонна хомоҕой тылларын сайыннары.

- иитэр:

- Оҕо бэйэтин дьиэ кэргэн чилиэнэ буоларын билинэрин үөскэтии;
- Чугас эйгэбэ оҕо социальнай туругун бөҕөргөтүү;
- Тутта – хапта сылдыһы культуратыгар сыһыары.

Онкул иитээччилэргэ сорукутара:

- Оҕо дьиэ кэргэнин туһунан билиитин быһаарар үлэни ытыгы;
- Онкул тиэмэтигэр туһаайыллыбыт оҕо интэриэһин сайыннарар эйгэтин тэрийии;
- Оҕо чинчийэр, айар – тутар дьайымалын көбүлээһин, онно сөптөнх усуллубуйаны тэрийии;
- Онкул проблемнай түгэnnэрин быһаарарга оҕо уонна төрөппүт хардарыта дьайсыыларын тэрийии.

Онкул төрөппүттэргэ сорукутара:

- Улахан киһи уонна оҕо икки хардарыта сыһыаннарын сайыннаран иһии;
- Оҕо сааһынан тус уратыларын туһунан билиилэрин ханатыы;
- Оҕо дьайымалын тэрийэргэ уонна олоххо киллэрэргэ сатабылларын, бииргэ үлэлээһин кирбиилэрин үөскэтии;
- Айымньылаах күүһүнэн дьиэ кэргэн олоҕун толоруу.

Онкул педагог - психолокка сорукутара:

- Төрөппүт оҕотун кытары хардарыта сыһыанын степенин быһаары;
- Дьиэ кэргэннэ төрөппүт – оҕо эмоциональнай өрүтүн уратыларын чинчийии;
- Оҕо дьиэ кэргэн олоҕор кыттытын үрдэтии;

- Төрөппүт иитэр ньымаларын диапозонын кэнэтии;
- Төрөппүтү психолого – педагогическай билиитин байыты, көбүлээнин;
- Төрөппүт уонна оҕо икки ардыгар итэбэллээх сыһыаны үөскэтии, ыкса эмоциональнай хардарыта дьайсыылары олобурдуу;
- Дьиз кэргэнгэ эмоциональнай майгыны – сигилини тупсарыы.

Онкул социальнай партнердарга сорукутара:

- Дьиз кэргэн сыһыаннарын суолтатын, дьон эйгэтигэр кинилэр улахан сыаналарын арыыы;
- Оҕолорго улахан дьон идэтийбит үлэлэрин туһунан билиилэрин кэнэтии.

Онкул түмүктүүр мероприятиятын ыытар көрүнгэ: досуговай.

Онкул оноһуута (үлэтин түмүгэ):

Оҕолорго:

- Бэйэ оноһуута кинигэлэр;
- Дьиз кэргэн мэтириэтэ;
- «Мин дьизэм» модель;
- «Олорор уулуссам» макет
- «Иллэн кэмнэ дьиз кэргэнниин» оруоллаах оонньоу

Иитээччилэргэ:

- «Дьиз кэргэни кытары хардарыта үлэ көрүнгэрэ» семинар
- «Дьиз кэргэн уонна оҕо саада хардарыта дьайсыылары» практикум ыытыы

Төрөппүттэргэ:

- Дьиз кэргэн хаһыата;
- Араас тиэмэлэргэ бэйэ оноһуута кинигэлэр;
- Дьиз кэргэн араас тиэмэлэргэ альбомнара;
- «Дьиз кэргэн оҕо тылынан» коллаж;
- «Бүттүүн дьиз кэргэнинэн» фотомонтаж.

Социальнай партнердарга:

- Оҕо айымньыларын, оноһуктарын таһаарыы, быыстапкалары тэрийии;

- Оџо саадын кытары дьйэ кэргэннэ бырааһынньыктары уонна атын мероприятиелары ыытарга уопуттары атастаһы.

Онкул сабаҕалааһына:

Оџолорго:

- Оџо бэйэтин, бэйэтин аналын уонна атын дьон тус ууһукка аналларын, дьйэ кэргэн састаабын, уруулуу сыһыаннар, кинилэр хардарыта дьайсыыларын, дьйэ кэргэн иһигэр эбээһинэстэри үллэри уонна дьйэ кэргэн үгэстэрин туһунан өйдөбүллэри ылар;
- Оџо аламаҕай, чугас дьонун, доџотторун эмоцияларыгар хардарар;
- Улахан дьону, тэн саастыылаахтарын кытары тэннэ бодоруһар ньымалары баһылыыр.

Иитээччилэргэ:

- ханнык түмүккэ (ситиһиилэрин, туохха ситиспэтэбин уонна ол биричиинэтин) кэлбитин, онкул туолуутун аналиһа;
- Онкул актуальноһун быһааран онкулу сыаналыыр (салгыы үлэлэһии, эбэтэр тохтотуу).

Төрөппүттэргэ:

- Дьйэ кэргэн иһигэр эмоциональнай аранҕа бэйэ бэйэбэ өйдөһүмтүө хардарыта сыһыан үөскүүр;
- Төрөппүттэр оџолор саастарын уонна тус уратыларын, оџону кытары дьйэбэ – уокка уонна уопсастыбаҕа сылдьан хардарыта сыһыаннаһы ньымаларын туһунан билиилэри ылар;
- Иитээчи төрөппүттэри кытары ыкса хардарыта сыһыаннарар уонна оџо иитиитигэр дьйэ кэргэн оруола үрдүүр.

Социальной партнердарга:

- Бэриллибит тиэмэ төһө актуальностаабын көрөн хардарыта сыһыаннаһан салгыы ыытарга үлэни былааннанар

Онкул кылгас ис хоһооно

Онкул этаптара	Иитээччилэр дьайыылары	Оџолор дьайыылары	Дьйэ кэргэн чилиэннэрин уонна социальной партнердар дьайыылары

<p>Бэлэмнэний онкулу чопчу-лааһын, былаан-нааһын, түмүгүн, онкул үөскэтиитин сылыктааһын</p>	<p>Бииргэ үлэлээһин балаһыанньатын оноруу. Төрөшпүт – оҕо сыһыаннарын кэтээн көрүү. Һөрэтиллибит проб-лемаҕа олобуран онкул сыалын туруоруу. Матырыйааллары, анал литературалары талыы, нетрадици-оннай үлэ көрүн-нэрин кытары билсигии. Онкул схема былаанын оноруу. Онкул сөптөнх раздел-ларынанан көрөн специалистары кытыарыы. Оҕо киһи олобор дьизэ кэргэн оруолун өйдүүрүгэр уонна оҕо – төрөшпүт сыһыаннарын тупса-рыыга туһаайыл-лыбыт тус иннова-ционнай үлэ көрүн-нэрин бэлэмнээһин. Оҕо сааһынан уонна тус уратытын учуоттаан туран төрөшпүттэр, специа-листар көмөлөрүнэн оҕо сайдар эйгэтин оноруу.</p>	<p>Анал тиэмэлринэн бэсиздэлэргэ кыт-тыылары: «Дьизэ кэргэн диэн тугуй?»; «Һчүгэй диэн тугуй, куһаҕан диэн тугуй?». «Улахан дьон уонна оҕолор», «Идэлэр», «Эмоция эйгэтэ», «Бииргэ оонньуу-бут», «Мин аҕабын, ийэбин кытары айылҕаҕа сылдьар-бытын сөбүлүүбүт», «Оҕо саадыгар бырааһынньык» тиэмэлэргэ хаар-тыскалары, ойуу-лары көрүү.</p>	<p>Оҕо саадын иитээч-чилэрин, үлэһиттэрин кытары билсигии. Иитээччилэр ыытар диагностическай үлэлэригэр кыттыы. Төрөшпүүттэри кытары ыытыллар араас үлэ көрүн-нэригэр көхтөнхтүк кыттыы. Социальной парт-нердар – оҕо сааһыгар тус уратыларын учуот-таан туран иһитиннэрэр матырыйааллары оноруу.</p>
<p>Үлэлээһин</p>	<p>Оҕо туох эмэ сананы билэр баҕатыгар</p>	<p>Иитээчи уонна оҕолор бэйэлэрэ</p>	<p>Оҕо саадын олобор, төрөшпүттэри кытары</p>

<p>онкул былаанынан үлэлээһин, этап-тарынан сыана-лааһын</p>	<p>олобуран араас матыптары үөскэтии. Үөрэтэр уонна сайыннарар көрүннэрдээх дьайымаллары тэрийэн ытыты. Проблемнай түгэннэри оҕо бэйэ туоратар түгэнигэр хайҕабылы туттуу. Хас биирдии оҕо сайдар уонна чинчийэр эйгэтин, оҕо интэриэһигэр олобуран тэрийии. Төрөппүттэри кытары араас үлэ көрүнүн тэрийэн ытыты.</p>	<p>биэрбит, туруо-руммут үлэлэригэр көхтөнүх кыттыыны быһаччы ылыы. Оҕо бэйэтэ дьайар уонна айар дьоҕур-дарын таһаарыы. Бэйэни тутта – хапта сылдыарга салайынар нуорма-ларын өйдөөн ылыныы уонна уопутун мунньунуу. Бэйэ онорбут дьайымалын сыана-лыырга үөрэнии.</p>	<p>үлэтигэр быһаччы кыттыыны ылыы. Социальной парт-нердар – билэр – көрөр интэриэһи кэнэтии, оҕолору уонна төрөппүттэри кытары хардарыта кэпсэтии, ытыыл-лар мероприя-тиелары сырдатыы.</p>
<p>Түмүктүүр онкул үөскэ-тиитин, түмүгүн презентациялааһын, саӨа ылыллыбыт билиилэр, уопуттар толкуйдарыгар рефлексия оноруу</p>	<p>Специалистар кыттыгастаах араас досугтары тэрийии. Оҕолор үлэлэринэн, төрөппүттэри кытыннараран туран, сааланы киэргэтии</p>	<p>Дьиэ кэргэн уонна кинилэр үгэстэрин туһунан билии-лэрин инникигэ холобур туттуу. Дьон олоҕор дьиэ кэргэн суолтатын өйдөөһүн. Дьиэ кэргэн туһунан интервьюга уонна кыракый киинэ онорорго кыттыы. Онкул үөскэтиитин презентациялааһын. Дьиэ кэргэн этэннэ буоларын туһугар аналлаах</p>	<p>«Аҕам, ийэм миигин кытары, онтон орлук дьол суох» анал бырааһынныкка көхтөнүх кыттыыны ылыы. Иитээч-чилэри уонна специалистары түмэ тардан туран араас кулууптары тэри-йии. Социальной парт-нердар – инники ытыллар үлэлэр хайысхаларын быһаарыы.</p>

		харысхаллары түмүктүүр бырааһынньыкка оноруу.	
--	--	--	--

Онгулу образовательнай уобаластары кытары дьүөрэлээһин

Билии	Кэрэ эйгэтэ	Тылы сайыннары
<p>Группа устун экскурсия «Хас биирдии мал бэйэтэ миэстэлээх».</p> <p>Оҕо саадын устун экскурсия Оҕолорго бэсиэдэ «Биһиги тус туһунан уратыларбыт».</p> <p>Оҕолору кэтээн көрүү уонна оҕолор интэриэһиргиир боһпуруостарын сурунан иһии.</p> <p>Чинчийэр тест «Икки дьыэ».</p> <p>Уруһуй схема «Мин дьыэ кэргэним» (бииргэ олорор эрэ дьоннорун кырааскалыылар)</p> <p>Иллюстрациялары көрүү «Улахан дьон уонна оҕолор», «Идэлэр», «Эмоция эйгэтэ», «Бииргэ оонньуубут», «Мин аҕабын, ийэбин кытары айылҕаҕа сылдьарбытын сөбүлүүбүт», «Оҕо саадыгар бырааһынньык»</p> <p>Үөрэтэр цикл 1. «Иллээх дьыэ кэргэн» Тыл оонньуулар -</p>	<p>Фольклор: «Колобок», «Эриэппэ», «Эбир куурусса» остуоруйалары</p> <p>драматизациялааһын, Ааҕы – «Куоска, бөтүүк, саһыл», «Киһиргэс куобах», «Кыыллар кыстыктара», «Лисичка со скалочкой», «Саһыл уонна туруйа», «Пузырь, соломинка и лапоть» уо.д.а.</p> <p>Теневой театр – «Маша уонна эһэ»,</p> <p>Настольнай театр – «Бөрө уонна сэттэ хоһуол оҕото», «Һс сибиинньэ оҕото».</p> <p>Мультфильмнар «Два жадных медвежонка», «Аленушка и Иванушка» уо.д.а.</p> <p>Ааҕы «Упрямые козы» (узбек остуоруйата), «Сказка о птицах».</p> <p>«Колобок-великан, «Репка – спасительница», «Корова – Буренка» уо.д.а.</p>	<p>Тыл оонньуута «Этиини түмүктээ» «Я обижаюсь когда... уо.д.а.</p> <p>Сарсыарда кэлиилэригэр ытытлар ситуациялар «Билсигиэххэ», «Я самый вежливый», «Ой дуораана». «Вежливый мишутка встречает ребят», «Какое у тебя настроение?».</p> <p>Бөлөбүнэн түмсэн оонньоонун «Доһоргун бул», «Назови ласково сверстника»</p> <p>Оруоллаах оонньуулар – «Мин дьыэ кэргэним», «Степашка и Филя ыалдыттыылар»: «Доктор», «Мин аҕабын, ийэбин кытары айылҕаҕа сылдьабын».</p> <p>Режиссерскай оонньуулар: «Биһиги ийэлэрбит», «Биһиги аҕаларбыт». «Эбээбэр ыалдыттыыбын» (оруолу иитээчи толорор) «Бииргэ дьыэ тутабит», «Мебель выставката», «Телефонунан кэпсэтии», Мимической этюдтар «Давай</p>

<p>«Тапталлаах аатгар», «Мин ийэм», «Телефон», «Көмөлөһөөччүлэрбит» (туохтуурдар).</p> <p>«Мин бэйэм», «Мин уонна атын оҕолор», «Мин уонна улахан дьон», «Мин уонна алтыһар культура» .</p> <p>Бэсиэдэ</p> <p>«Веселые переглядки» (эмээхсин уонна уол эмоцияларын портреттара).</p> <p>Оҕолору кытары эмоцияны сайыннарарга бииргэ дьайсан оонньоһун</p> <p>«Сиркилэ» - эмоциялары кытары билсиптии,</p> <p>этидтар «Эмоциябытын эрчийэбит»,</p> <p>Сайыннарар оонньоулар «Ийэм эмоциялара».</p> <p>Тэрээһин – оҕолору кытары бииргэ настроение уологун оноруу «Гномик: бэһиэлэй, хомойбут, уордайбыт, набыл уо.д.а...»</p> <p>Психогимнастика «Ласка», «Маска», «Удивление».</p> <p>Экспериментальной оонньоулар: «Цветные окошки», «Отгадай запах», «Отгадай на ощупь», «Кто выше, кто ниже» , «Солнечный зайчик», «Отгадай по голосу»,</p>	<p>А. Барто «Оонньоурдар», «Любочка», «Девочка – чумазая», «Медвежонок – невежа», «Рисунок», «Девочка – ревушка», «Сонечка», «В пустой квартире», «Так не так», «Две бабушки», «Вот так защитник», «Я расту».</p> <p>М. Серова «Даша и Маша», В. Маяковский «Һчүгэй диэн тугуй, куһаҕан диэн тугуй?», «Ким буолуохха», «Ийэ күнэ»,</p> <p>Е. Благинина «Посидим в тишине»,</p> <p>С. Маршак «Вот какой рассеянный»,</p> <p>Л. Мцур «Крошка енот»,</p> <p>Ш. Перро «Кыһыл бэргэһэчээн»</p> <p>Малиновская «Жадина», «Капризы», «Не буду бояться».</p> <p>С. Михалков «Дядя Степа».</p> <p>«Мин дьэ кэргэним» тиэмэбэ аналлаах хоһооннору, өс хоһооннору аабы, үөрэтии</p> <p>В. Шаинской ырыаларын истии «Песенка крокодила Гены», «Вместе весело шагать по просторам», «Улыбка» уо.д.а.</p> <p>Музыкальной этид музыканан хамсаны «Песня о ремонте».</p>	<p>поздороваемся», «Подружмся» уо.д.а.</p>
--	--	--

<p>«Теплые, холодные ладошки», «Как согреть руки», «Слышим удары сердца», «Слово-эмоция», «Сколько шагов от детского сада до дома?» (төрөпүүттэрин кытары ааҕаллар), «Угадай, чья тень».</p> <p>Ахсаанна туһаайыллыбыт эрчийэр оонньоулар:</p> <p>«Сколько членов семьи?», «Кто старше?», «Который по счету?», «Кто выше?», «Что находится за домом, перед домом», «Найди одинаковые» (форма, цвет, размер), «Рамки вкладыши Монтессори», «Найди дорожку к дому» (лабиринт), «Найди отличия сходства девочки, мальчика др.», «Кто спрятался?», «Найди каких игрушек поровну и т. д.»</p> <p>Дорҕооннору таба сангарарга уонна грамотаны үөрэтэргэ аналлаах оонньоулар:</p> <p>«Как плачет малыш?», «Как кричать в лесу, если потерялся?»</p> <p>Боростуой тыллары сүһүөхтэргэ араарыы</p> <p>«Ийэ, аҕа, сибэкки уо.д.а.»</p> <p>«Оҕолор ааттара», «Дорҕоону тылга бул»</p>	<p>Музыкальной эрчиллиилэр «Повторение ритма», «Повтори нотку».</p> <p>Музыкальной инструментарга оонньоохун «Ласково, нежно», «Громко».</p> <p>Пластической и танцевальной этюдтар. Төрөпүүттэри кытары музыкальной инсценировкалар «Сказка о глупом мышонке», «Перчатки», «Колобок».</p> <p>Пааранан үнкүү «Давай дружить», «Мы поссорились и помирились» уо.д.а.</p> <p>Экспериментальной оонньоулар «Аптаах дорҕооннор» (хоруопка иһигэр араас этиктэр: кумааҕы хачыгырыыр, тимир кылырҕыыр, чыныргыыр, будильник –кылыргыыр уо.д.а.. «Мин ийэм мэтириэтэ» уруһуй Мэһийи «Ийэбэр сааскы көбүөр».</p> <p>Аппликация «Папе в день защитника Отечества».</p> <p>Кумааҕы араас көрүнүн туттан коллективной «Курочка с цыплятками».</p> <p>Бросовой материаллартан конструирование «Мин дьйэм, мин уулуссам».</p> <p>Нетрадиционной үлэ көрүнэ «монотипия», «кляксография» техникатынан:</p>	
--	---	--

<p>Мелкай моторика сайдарыгар тарбах оонньуулар, «Стенка, стенка потолок», «Пять братцев», «Ой, что за народ по пятам за мной идет». Шнуровкалар «Оҕону тангыннар», «Хартыынаны онор».</p> <p>Режиссерскай интервью оонньуулар «Аҕам, ийэм миигин кытары, онтон ордук дьол суох»</p> <p>Оҕолор бэйэлэрэ дьайсар оонньуулар:</p> <p>Хотуобай оонньуурдар – Домино «Чувства», «Наши поступки», «Пойми меня», лото «Наведи порядок», «Домик настроения», «Играем в профессии», настольнай театр, пальчиковай театр «Профессии».</p> <p>Экспериментальной киингэ оонньуулар: сиркилэ, араас нҕнннҕх түннүктэр, чэйдээх, апельсин хаҕынан толоруллубут, сакалааттаах, укроптаах иһиттэр, мыылалаах хабахтар, уунан, кумааҕынан оонньуурга аналлаах тээбириннэр</p>	<p>«Волшебный подарок для бабушки и дедушки», «Тарбахпытынан уруһуйдуубут», «Олорор дьиэм». Коллаж «Дэриэбинэбитигэр кыһын кэллэ».</p> <p>Туойтан, бурдуктан мэһийи «Украсим рамочку для семейной фотографии».</p>	
<p>Күннээҕи түгэннэр</p>	<p>Эти – сиини сайыннары</p>	<p>Дьэ кэргэни кытары хардарыта дьайсы</p>

<p>Оџолор тус уратыларынан көрөн тэрээнин ньымаларын туттуу</p> <p>«Приглашаю мыть ручки черноглазых, кареглазых», уо.д.а.(батгахтарын ннө, уостарын быһыыта, тагастара уо.д.а.) «Бастаан кыргыттар, онтон уолаттар».</p> <p>Тус гигиенаџа аналлаах потешкалары, уус-уран айымныылары ааџыы</p> <p>Поощрительнай бириистэри туттарыы.</p> <p>Плакаттары көрүү «Культура поведения за столом</p> <p>Оонньуу «Самый аккуратный столик» (кыайыылаахтарга поощрительнай матрешканы остуолга ууруу).</p> <p>Плакат «Гигиена и здоровье».</p> <p>Эрчиллиилэр</p> <p>«Табаарыстаргар көмөлөс»</p> <p>Психогимнастика</p> <p>«Медвежонок боится», «Злюка», «Смешной заяц», «Король боровик не в духе», «Лисенок боится» уо.д.а..</p> <p>Ситуациялары оонньоон көрдөрүү: «Мин үтө быһыыларым», «Эбээм ыалдыттыы кэлбит» уо.д.а..</p> <p>Поведенческой тренинг</p> <p>«Что делать, если ты злишься?», «Учимся</p>	<p>Хамсаныылаах оонньоулар (дьиэ иһигэр, таһырдыа)</p> <p>- ороуллаах (норуот оонньоуулар, хороходтар)</p> <p>Норуот оонньоуулар «Ходит Ваня», «Чей, чей сегодня день рождения», «Колпачок».</p> <p>- игры – забавы;</p> <p>-күрэхтэһиилэр «Ким түргэний?»</p> <p>- эстафеталар «Ийэбэр бэлэх»уо.д.а.</p> <p>- аттракционнар;</p> <p>- «чэбдигирдэр сүүрүү».</p> <p>Спортивной бырааһынныык «Папа, мама и я - спортивная семья»</p> <p>Физминуткалар.</p> <p>Оздоровительнай мероприятиялар: закаливание</p> <p>«Воздушные ванны», «Солнечные ванны», «Обширное умывание», массаж</p> <p>«Аптаах үтүлүкчээннэр», бэйэни массажтаныы.</p> <p>«Босохождение».</p> <p>Күнүскү утуйан турууга ытытыллар гимнастикалар.</p> <p>сангарар аппараты, тыынар уорганы сайннаар гимнастикалар.</p> <p>Эрчиллиилэр: зоркий глаз – действую по алгоритму.</p> <p>«По – неровной дорожке шагают наши ножки»</p>	<p>Төрөппүттэргэ иһитиннэрэр анализтаан көрөр ыйытынныыктар, анкеталар, кэтээн көрүүлэр уо.д.а.</p> <p>Досуговайдар:</p> <p>бырааһынныыктар, көрүүлэр, трениннаар уо.д.а.</p> <p>Познавательной-информационной: «Дьиэ – кэргэн хаһыата – дьиэ кэргэн үгэстэрэ, дискуссиялар</p> <p>«Дьиэ кэргэннэ эбээ, эһээ иитэр ороуларар уо.д.а.</p> <p>Аралдыыы кизһэлэтэ «Аџам, ийэм миигин кытары, онтон ордук дьол суох»</p>
---	---	--

<p>избавляться от гнева», «Добрые и злые поступки». Бэсидэ «Поговорим о добре». Нравственной темаға аағыы «тугу бэлэх уунуохха сөбүй?», «Пока они спорили». Дидактической ооньнуулар «Козлики на мосту», «Рак пятится назад» уо.д.а. Төрөпүттэри кытары плакаты көрүү «Этикет для самых маленьких». «Психологической разгрузка» зонатын тэрийии - «Домик уединения», «Волшебное колечко» Бэйэни тутта - хапта сылдыбы нормата «Урок вежливости», «Будь приветлив» Үөрэтэр цикл: Иитээчи көмөтүнэн ооньоонун: «Куукуланы таньнарыхха», «Куукуланы сууйуохха», «Ооньуурдарбытын миэстэтигэр ууруохха», «Остуолу тардыхха», «Куукула тангаһын сууйуохха»уо.д.а. Хамсаныылаах ооньнуулар: «В понедельник стирали, а во вторник подметали.» уо.д.а.</p>	<p>«Прямая спинка» (төбөҕө книгэр уран баран хаамыы) «Аптаах уу» - аһылык кэнниттэн аоағы сайҕаныы Сарсыардааны гимнастика «Мы делаем зарядку, чтоб было все в порядке»</p>	
---	---	--

